

DE VLAAMSE MINISTER VAN JUSTITIE EN HANDHAVING, OMGEVING, ENERGIE EN TOERISME

CONCEPTNOTA AAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft: Mestdecreet – tussentijdse evaluatie waterkwaliteit

Samenvatting

Het Mestdecreet voorziet dat uiterlijk op 1 juli 2020 moet nagegaan worden of de resultaten van de waterkwaliteit in lijn zijn met de vooropgestelde doelstellingen en dat er, als dit niet het geval is, bijkomende maatregelen genomen moeten worden. Op basis van de actuele waterkwaliteit, wordt dd juni 2020 vastgesteld dat de waterkwaliteit doorgaans niet verbeterd en soms zelfs afgenomen is t.o.v. de uitgangssituatie van MAP 6. De doelstelling inzake verbetering van de waterkwaliteit bedraagt daardoor meer dan 4 mg nitraat/l voor oppervlaktewater en meer dan 3 mg nitraat/l voor grondwater in gebieden waar begin 2019 de waterkwaliteit nog niet aan de lange termijn doelstellingen voldeed met het oog op het behalen van de tussentijdse doelstelling van MAP 6 in 2022. Met deze conceptnota neemt de Vlaamse Regering akte van deze vaststellingen en het verdere traject.

1. Situering

In uitvoering van de Europese Nitraatrichtlijn maakt elke lidstaat of regio een actieprogramma op en herziet dit minstens elke vier jaar. Voor Vlaanderen vormen het Mestdecreet en zijn uitvoeringsbesluiten de kern van het Vlaamse actieprogramma in het kader van de Nitraatrichtlijn. Het huidige, zesde actieprogramma (hierna MAP 6), dat betrekking heeft op de periode 2019-2022, werd met het wijzigingsdecreet van 24 mei 2019 in het bestaande Mestdecreet geïmplementeerd. Hierbij werd ook voorzien om een tussentijdse evaluatie van de waterkwaliteit uit te voeren tegen uiterlijk 1 juli 2020. Meer bepaald door aan artikel 38 van het Mestdecreet een tweede en een derde lid toe te voegen, die luiden als volgt:

“Er wordt uiterlijk op 1 juli 2020 nagegaan of de resultaten van de waterkwaliteit in overeenstemming zijn met de Europese en Vlaamse waterkwaliteitsdoelstellingen, zoals onder andere opgenomen in het zesde mestactieplan, voor de periode 2019 tot en met 2022.

Als blijkt dat de vooropgestelde doelstellingen niet gehaald worden, neemt de Vlaamse Regering extra maatregelen om in overeenstemming te zijn met de vooropgestelde doelstellingen.”

Deze tussentijdse evaluatie is ook in lijn met de bepalingen van artikel 5, punt 5, van de Nitraatrichtlijn, waar eveneens is voorzien dat bijsturingen aan een lopend actieprogramma noodzakelijk zijn indien zou blijken dat de vooropgestelde doelstellingen niet gehaald zijn.

In voorliggende conceptnota worden vooreerst de resultaten van de tussentijdse evaluatie van de waterkwaliteit besproken. Een gedetailleerde bespreking van de resultaten van deze tussentijdse evaluatie is terug te vinden in de evaluatienota die in bijlage bij deze conceptnota is gevoegd. De Vlaamse Landmaatschappij, de Vlaamse Milieumaatschappij en de voorzitter en coördinator van het Onderzoekplatform Duurzame Bemesting stonden in voor de opmaak van deze evaluatienota.

Uit deze evaluatienota blijkt dat de waterkwaliteit doorgaans niet verbeterd en soms zelfs afgenomen is t.o.v. de uitgangssituatie van MAP 6. De doelstelling inzake verbetering van de waterkwaliteit bedraagt daardoor meer dan 4 mg nitraat/l voor oppervlaktewater en meer dan 3 mg nitraat/l voor grondwater in gebieden waar begin 2019 de waterkwaliteit nog niet aan de lange termijn doelstellingen voldeed met het oog op het behalen van de tussentijdse doelstelling van MAP 6 in 2022. In het tweede deel van deze nota wordt het verdere traject uitgezet. t

2. Inhoud

a. Samenvatting van de evaluatienota

Deze evaluatienota bevat in de eerste plaats de meest actuele meetgegevens over nitraat in het oppervlakte- en grondwater in Vlaanderen.

Voor oppervlaktewater gebeurt de evaluatie aan de hand van de resultaten van het MAP-metnet oppervlaktewater. De beoordeling van de resultaten voor oppervlaktewater kan gebeuren op basis van het percentage meetpunten waar een overschrijding van de drempel van 50 mg nitraat per liter werd gemeten en op basis van de gemiddelde nitraatconcentratie per afstroomzone. In de evaluatienota is de beoordeling gebeurd voor beide indicatoren. **Beide indicatoren leiden tot dezelfde conclusie, met name dat er een verslechtering is van de oppervlaktewaterkwaliteit ten opzichte van de toestand waarop MAP 6 is gebaseerd.**

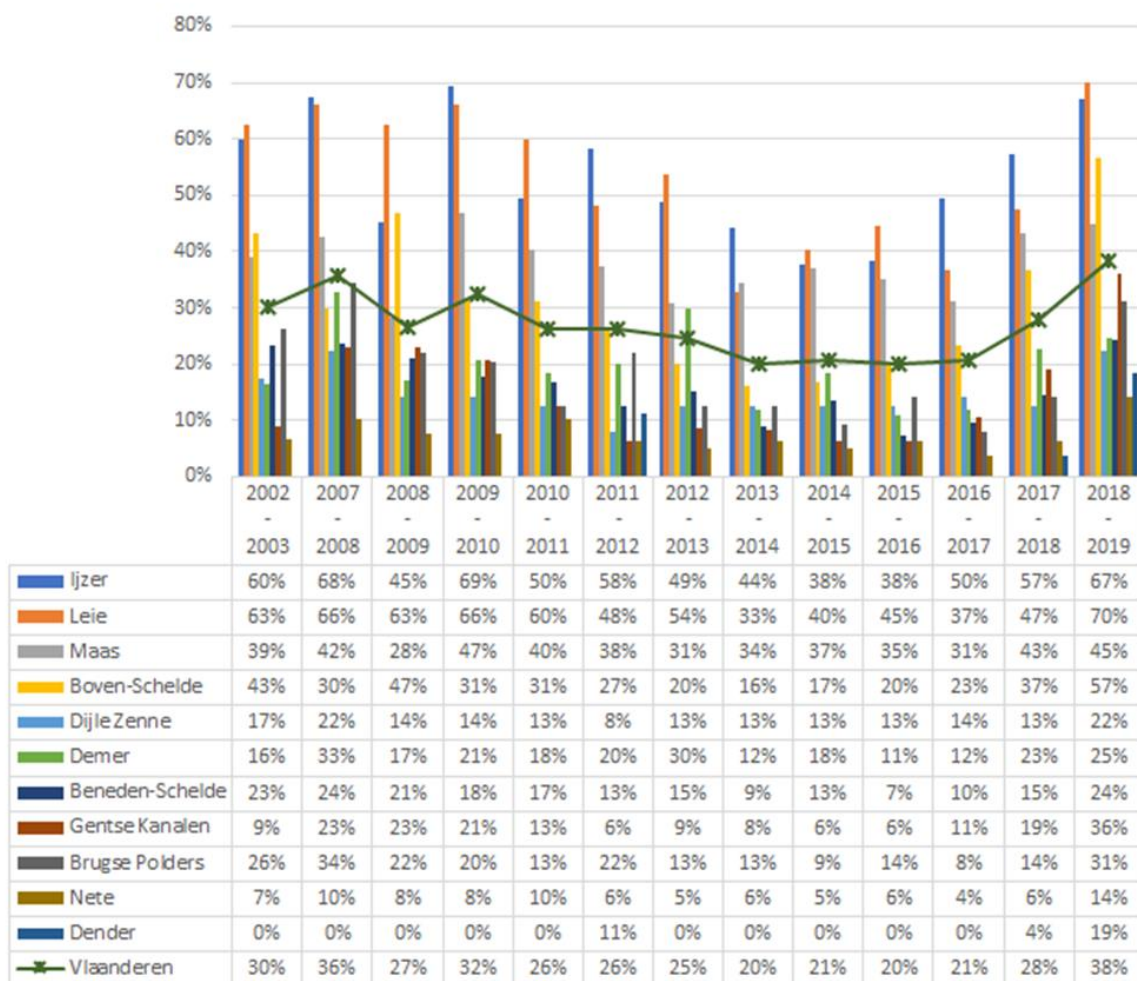
In onderstaande grafiek is het percentage meetpunten weergegeven waar een overschrijding van de drempel van 50 mg nitraat per liter werd gemeten. Bij de opmaak van MAP 6 werd uitgegaan van de op dat moment meest recente gegevens, zijnde deze tot en met het winterjaar 2017-2018. **Uit onderstaande grafiek blijkt dat de situatie, ten opzichte van het winterjaar 2017-2018 verslechterd is.** In het winterjaar 2018-2019 werd in 38% van de meetpunten een overschrijding vastgesteld. De situatie was in het winterjaar 2019-2020 iets beter, met 32% overschrijdingen. Dit aantal is nog steeds hoger dan de 28% overschrijdingen die in het winterjaar 2017-2018 vastgesteld zijn.

% meetpunten met minstens 1 overschrijding

Er is geen enkel bekken dat de doelstelling voor 2018 (maximaal 5% meetpunten met overschrijding van de drempelwaarde 50 mg nitraat/l) gehaald heeft. De doelstelling is voor Vlaanderen in zijn geheel geformuleerd, maar een opsplitsing per bekken toont welke gebieden het grootste probleem vormen om deze doelstelling te bereiken.

% meetpunten met minstens 1 overschrijding per bekken

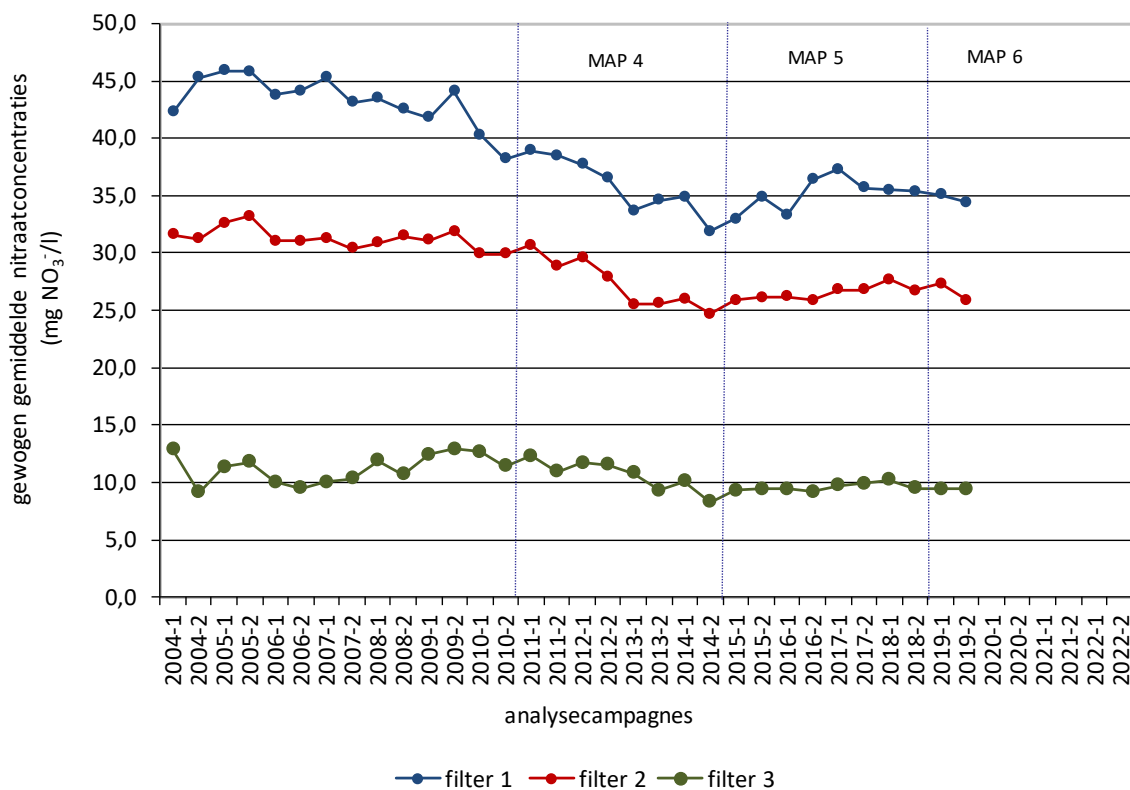
De gemiddelde concentraties worden bepaald per afstroomzone. De afstroomzones zijn vervolgens ingedeeld in 4 klassen volgens de gemiddelde nitraatconcentratie voor het winterjaar 2018-2019 en 2019-2020. 2018-2019 is het winterjaar met volledig gekende meetresultaten dat niet in rekening werd gebracht bij het uitgangspunt van MAP 6. De resultaten voor het winterjaar 2019-2020 zijn voorlopig, maar enkel de meetgegevens van de maand juni 2020 zijn nog niet beschikbaar en daarom vervangen door de meetgegevens van juni 2019 om tot een correcte winterjaargemiddelde berekening te komen. Dit maakt dat deze voorlopige meetgegevens weinig zullen verschillen van de finale meetgegevens, voortgaande op de kennis van de seizoensale evoluties in het meetnet. Mocht dat toch het geval zijn, worden de cijfers bijgesteld. De resultaten van het winterjaar 2018-2019 en 2019-2020 worden vergeleken met de uitgangssituatie van MAP 6. (zie onderstaande tabel).

Gemiddelde nitraatconcentratie (mg nitraat/l)	Aantal afstroomzones conform MAP 6	Oppervlakte landbouw* (ha) conform MAP6	Aantal afstroomzones in 2018-2019	Oppervlakte landbouw* (ha) In 2018-2019	Aantal afstroomzones in 2019-2020	Oppervlakte landbouw* (ha) 2019-2020
Geen beoordeling	90	16.577	90	16.577	90	16.577
<18	104	359.330	97	332.159	95	305.543
> 18 en <= 25	27	112.494	26	101.489	30	121.882
> 25 en <=30	21	75.936	19	84.960	13	57.108
>30	24	113.469	34	142.620	38	176.696
Totaal	266	677.806	266	677.806	266	677.806

Het aantal afstroomzones en de overeenkomende landbouwoppervlakte voor de klasse met gemiddelde concentratie lager dan 18 mg nitraat/l neemt af, zowel voor het winterjaar 2018-2019 als het jaar 2019-2020 t.o.v., de situatie waarop MAP 6 gebaseerd is. Voor de klasse boven de 30 mg neemt het aantal afstroomzones en de landbouwoppervlakte sterk toe, zowel voor het winterjaar 2018-2019 als het jaar 2019-2020, t.o.v. de toestand waarop MAP 6 is gebaseerd.

De beoordeling van de kwaliteit van het grondwater gebeurt op basis van de resultaten van het freatische grondwatermeetnet. Voor het beoordelen van de evolutie van de grondwaterkwaliteit wordt er gekeken naar de gemiddelde nitraatconcentratie in de bovenste filter van het grondwatermeet. Naast een globale beoordeling, is er eveneens een beoordeling gebeurd van de gemiddelde nitraatconcentratie per afstroomzone, evenals een trendberekening per afstroomzone. **Uit deze beoordeling blijkt dat de toestand van de grondwaterkwaliteit, ten aanzien van de referentie toestand waarop MAP 6 gebaseerd is, licht verbeterd is voor afstroomzones met een gemiddelde concentratie < 40 mg nitraat/l maar verslechterd voor afstroomzones met een gemiddelde concentratie > 60 mg nitraat/l.**

In onderstaande grafiek is de gewogen gemiddelde nitraatconcentratie in grondwater, voor de drie bovenste filters, weergegeven. Daaruit blijkt een lichte verbetering ten opzichte van de referentietoestand van MAP 6. De gemiddelde nitraatconcentratie blijft hoog. Voor de drie filterniveaus zijn de resultaten hoger dan deze op het einde van het vierde mestactieprogramma.

De gegevens van de kwaliteit van het oppervlakte- en het grondwater worden gebruikt voor de indeling in gebiedstypes in MAP 6. Overeenkomstig het Mestdecreet, dient deze indeling tweejaarlijks herzien te worden. Een eerste herziening van de indeling in gebiedstypes gaat in vanaf 2021. De meetresultaten, weergegeven in de bijgevoegde evaluatienota, zijn de basis waarop deze herziening zal gebeuren, conform de methodiek die is opgenomen in MAP 6 en het Mestdecreet. In de evaluatienota is reeds een prognose gemaakt van het resultaat van deze herziening, op basis van de momenteel beschikbare gegevens. Doordat de gegevens van het winterjaar 2019-2020 (dat afloopt op 30 juni 2020) nog niet volledig zijn, betreft het hier een voorlopige beoordeling. **Uit de reeds beschikbare resultaten blijkt dat een groter areaal landbouwgrond gelegen zal zijn in gebiedstypes met een slechte waterkwaliteit** waarbij vooral het areaal dat in gebiedstype 3 komt te liggen, sterk stijgt ten koste van een evenredige daling van gebiedstype 2.

In MAP 6 werd zowel voor oppervlaktewater als voor grondwater een doel vooropgesteld voor 2022. Hiervoor zijn scenario's berekend van de oppervlaktewaterkwaliteit naar de toekomst toe. Deze berekeningen zijn gebeurd volgens de huidige *state of the art* maar worden niet meegenomen in deze evaluatie omdat het wetenschappelijk model nog verder getoetst zal worden met de milieuadministratie, de landbouwadministratie en het middenveld.

Uit deze evaluatienota blijkt dat de waterkwaliteit doorgaans niet verbeterd en soms zelfs afgenomen is t.o.v. de uitgangssituatie van MAP 6. De doelstelling inzake verbetering van de waterkwaliteit bedraagt daardoor meer dan 4 mg nitraat/l voor oppervlaktewater en meer dan 3 mg nitraat/l voor grondwater in gebieden waar begin 2019 de waterkwaliteit nog niet aan de lange termijn doelstellingen voldeed met het oog op het behalen van de tussentijdse doelstelling van MAP 6 in 2022.

3 Verder traject

Het Regeerakkoord 2019-2024 bepaalt (pag 232): *“Meststoffen zijn waardevolle grondstoffen: fosfaat is van strategisch belang, gelet op de eindige reserves en het beperkt aantal producerende landen; de productie van stikstofmeststoffen is zeer energie-intensief. We versterken de circulaire aanpak van dierlijke mest. Verwerking van mest en andere organische reststromen met het oog op recuperatie van grondstoffen en herintroductie in het productieproces, is hierbij het streefdoel, zodat verontreiniging van het milieu wordt vermeden. Hiervoor ondersteunen we verder technologisch onderzoek en ontwikkeling en opschaling van bewezen technieken en pleiten we voor een bijsturing van de Europese regelgeving. Meststoffen zijn waardevolle grondstoffen: fosfaat is van strategisch belang, gelet op de eindige reserves en het beperkt aantal producerende landen; de productie van stikstofmeststoffen is zeer energie-intensief. We versterken de circulaire aanpak van dierlijke mest. Verwerking van mest en andere organische reststromen met het oog op recuperatie van grondstoffen en herintroductie in het productieproces, is hierbij het streefdoel, zodat verontreiniging van het milieu wordt vermeden. Hiervoor ondersteunen we verder technologisch onderzoek en ontwikkeling en opschaling van bewezen technieken en pleiten we voor een bijsturing van de Europese regelgeving. Na evaluatie hervormen we het systeem van nutriënten-emissierechten, zodat het meer bijdraagt aan het realiseren van de doelstellingen op vlak van waterkwaliteit, klimaat en luchtkwaliteit.. We onderzoeken de impact van kunstmest op onze waterkwaliteit en op de rendabiliteit van onze bedrijven en hoe instrumenten daarop kunnen inspelen.”*

en (pag 234) *“We stellen alles in het werk om de Europese kwaliteitsdoelstellingen te realiseren volgens de Europees gestelde timing. In derde generatie stroomgebiedbeheerplannen brengen we de belangrijkste bronnen van verontreiniging in beeld en pakken die aan. Het principe “de vervuiler betaalt” staat daarbij centraal. ... We stemmen het mestbeleid, het erosiebeleid en het nieuwe landbouwbeleid maximaal af op de stroomgebiedbeheerplannen. Bij de evaluatie en bijsturing van het mestbeleid nemen we de governance-aanbevelingen van de adviesraden ter harte. Behalve een evaluatie van de huidige maatregelen, onderzoeken we hoe we op maatregelniveau beter kunnen inspelen op de effecten van uitzonderlijke weersomstandigheden. Op vlak van fosfaat identificeren we mogelijke quickwins. We optimaliseren de handhaving van het mestbeleid. ...”*

Uit de evaluatienota blijkt dat het halen van de tussentijdse doelstelling van MAP 6 een extra uitdaging wordt, aangezien de waterkwaliteit verder verslechterd is ten opzichte van de uitgangssituatie van MAP6. Zowel artikel 38 van het Mestdecreet als artikel 5, punt 5, van de Nitraatrichtlijn, vereisen dat er snel ingegrepen wordt zodat de vooropgestelde doelstellingen alsnog bereikt kunnen worden. Conform de bepalingen in het regeerakkoord stellen we alles in het werk om de Europese kwaliteitsdoelstellingen te realiseren volgens de Europees gestelde timing.

Hoewel uit de evaluatienota blijkt dat het halen van de vooropgestelde doelstellingen zeer moeilijk wordt, wordt er wel een positief effect verwacht van de in MAP 6 opgenomen maatregelen. Ik zal in overleg gaan met het middenveld over deze evaluatie en om de effectiviteit van MAP6 te versterken.

De Vlaamse Regering neemt akte van de evaluatie van de waterkwaliteit, zoals blijkt uit deze conceptnota en de bijgevoegde evaluatienota en van het voorliggende verdere traject.

Deze conceptnota houdt geen financieel of budgettair engagement in vanwege het Vlaams Gewest of de Vlaamse Gemeenschap.

De Vlaamse minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme

Zuhai DEMIR